

ΔΙΚΤΥΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ: Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

Φίλιππος Τσιμπόγλου

Γενικός Διευθυντής

Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος

Η (πρώτη) Ημερίδα του Δικτύου Οικονομικών Βιβλιοθηκών (Δι.Ο.Βι.) σηματοδοτεί μια προσπάθεια συνεργασίας ομοθεματικών βιβλιοθηκών. Οι Οικονομικές Βιβλιοθήκες ακολουθούν μια διαδικασία που ξεκίνησε εδώ και είκοσι χρόνια από άλλες κατηγορίες βιβλιοθηκών, όπως οι ακαδημαϊκές, οι οποίες υιοθέτησαν ένα μηχανισμό διοργάνωσης ετήσιων ημερίδων, συμποσίων, συνεδρίων, παρουσιάζοντας και δημοσιοποιώντας στην αρχή τα (κοινά) παράπονά τους, τις ελλείψεις τους, τα προβλήματά τους και στη συνέχεια τα σχέδιά τους, τις προσπάθειές τους, τα αποτελέσματα κάθε βιβλιοθήκης αλλά και τα εντυπωσιακά κοινά επιτεύγματά τους.

Ωστόσο, η συνεργασία του Δι.Ο.Βι. παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα, η οποία είναι απαραίτητο να επισημανθεί. Η ιδιαιτερότητα του εγχειρήματος έγκειται στο ότι ο «μόνος» κοινός τόπος των συνεργαζόμενων οικονομικών βιβλιοθηκών είναι το θέμα που πραγματεύονται: η οικονομία. Οι συνήθεις κατηγοριοποιήσεις, ομαδοποιήσεις (και επομένως συνεργασίες βιβλιοθηκών) εδράζονταν σε περισσότερα κοινά σημεία, όπως για παράδειγμα η ομαδοποίηση με βάση τη διοικητική εξάρτηση, την αποστολή, την κοινότητα των χρηστών ή την ομοιότητα των συλλογών. Με βάση αυτά τα κριτήρια η τυπολογία των βιβλιοθηκών αναφέρεται σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, σε δημοτικές και δημόσιες, σχολικές, νοσοκομειακές, ερευνητικές κ.λπ. ενώ οι συνεργασίες τους έχουν συνήθως βάση την κοινή διοικητική εξάρτηση των βιβλιοθηκών, π.χ., από Πανεπιστήμια, Δήμους, Νοσοκομεία κ.λπ.

Μια άλλη προσέγγιση συναντάται στις γεωγραφικές ομαδοποιήσεις, όπου ο συνδετικός κρίκος για τη συνεργασία βιβλιοθηκών, διαφορετικών μεταξύ τους οργανισμών και διοικητικών εξαρτήσεων, προσφέρεται από τη γεωγραφική εγγύτητα των ιδρυμάτων και των βιβλιοθηκών που ανήκουν στην ίδια Περιφέρεια, νομό, ή πόλη.

Τέλος, οι ομοθεματικές ομαδοποιήσεις περιλαμβάνουν ειδικές βιβλιοθήκες, οι οποίες θεραπεύουν το ίδιο θεματικό αντικείμενο, όπως οι ερευνητικές βιβλιοθήκες, οι βιβλιοθήκες Τέχνης και οι βιβλιοθήκες Μουσείων κ.λπ. ανεξαρτήτως διοικητικής εξάρτησης και γεωγραφικής εγγύτητας.

Στην περίπτωση του Δι.Ο.Βι. οι Οικονομικές Βιβλιοθήκες δεν έχουν κοινή διοικητική εξάρτηση, αφού οι Οικονομικές Βιβλιοθήκες υπάγονται σε διαφορετικής φύσεως οργανισμούς: Τράπεζες, Ακαδημαϊκά Ιδρύματα, Ερευνητικά Κέντρα. Επίσης, δεν μοιράζονται απαραίτητα κοινούς χρήστες (στελέχη τραπεζών, επιχειρήσεις, ερευνητές, φοιτητές), ούτε έχουν κοινό λειτουργικό στόχο (εκπαίδευση, επιχειρηματικότητα, ανάπτυξη χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και προϊόντων, ακαδημαϊκή έρευνα κ.λπ.). Πώς λοιπόν θα δημιουργηθεί ο «κοινός τόπος» για τη μεταξύ τους συνεργασία; Αυτή η ιδιαιτερότητα αποτελεί την πρόκληση που αντιμετωπίζει η ανάπτυξη του Δι.Ο.Βι. Στην προσπάθεια αυτή θα συμβάλλει η διερεύνηση που θεωρεί τη βιβλιοθήκη ως *σύστημα*. Λέγοντας *σύστημα* βιβλιοθήκη αναφερόμαστε στο λειτουργικό σύνολο ανθρώπων, πόρων και σχέσεων μεταξύ τους που συνδράμουν (ή δεν συνδράμουν) στην επίτευξη της κοινής αποστολής. Τι συνιστά λοιπόν το *σύστημα* βιβλιοθήκη;

Το πρώτο στοιχείο είναι η *αποστολή* του *συστήματος* βιβλιοθήκη. Γενικά αναφερόμενοι, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η *αποστολή* του *συστήματος* βιβλιοθήκη συνίσταται στην εξυπηρέτηση του υπερσυστήματος στο οποίο ανήκει διοικητικά η (εκάστοτε) βιβλιοθήκη, είτε πρόκειται για Εκπαιδευτικό Ίδρυμα είτε για Χρηματοπιστωτικό Οργανισμό ή Ερευνητικό Κέντρο. Το ζήτημα που αναδύεται είναι ότι η αποστολή διαφέρει για κάθε ίδρυμα που αποτελεί υπερσύστημα για την κάθε Βιβλιοθήκη που εντάσσεται στο Δι.Ο.Βι. Για την εκπλήρωση της αποστολής της η Βιβλιοθήκη της Τράπεζας της Ελλάδος πρωτίστως εξυπηρετεί τις μελετητικές ανάγκες των στελεχών της Τράπεζας για προγραμματισμό και χάραξη πολιτι-

κής, ενώ η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστήμιου Πειραιώς πρωτίστως τις εκπαιδευτικές και ερευνητικές πληροφοριακές ανάγκες των Καθηγητών και τις μαθησιακές των φοιτητών. Το γεγονός της ανομοιογένειας των ομάδων χρηστών κάθε επιμέρους βιβλιοθήκης αρχικά εμφανίζεται ως στοιχείο προβληματικό για τη σύσταση ενός δικτύου, εντούτοις στη συνέχεια θα αναδειχθεί σε δύναμη του δικτύου.

Ένα δεύτερο συστατικό στοιχείο του *συστήματος* βιβλιοθήκη αποτελούν οι άνθρωποι. Δεϊ δὲ... ανθρώπων και «ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων». Με τη στελέχωση, το κατάλληλο προσωπικό καλείται να σχεδιάσει δομές, να οργανώσει χώρους και διαδικασίες και να αναπτύξει πόρους, υπηρεσίες, υποδομές, εξοπλισμό για να υλοποιήσει την *αποστολή* του *συστήματος* βιβλιοθήκη.

Ως τρίτο συστατικό του *συστήματος* βιβλιοθήκη μπορεί να αναφερθούν οι συλλογές και οι προσβάσεις, οι διαφορετικές, δηλαδή, εκφάνσεις των πληροφοριακών πόρων, οι οποίοι αναπτύσσονται, οργανώνονται από τους ανθρώπους-προσωπικό, ώστε να είναι κατάλληλοι για την εκπλήρωση της *αποστολής* του *συστήματος* βιβλιοθήκη. Ακολουθούν οι υποδομές με τη γενική τους έννοια είτε αφορούν χώρους φυσικούς για την εγκατάσταση ανθρώπων, συλλογών, λειτουργιών, χρηστών είτε ψηφιακούς χώρους, είτε εντός βιβλιοθήκης, είτε απομακρυσμένους διαδικτυακούς (π.χ. «νέφος») για την αξιοποίηση των συλλογών-προσβάσεων.

Στα συστατικά στοιχεία του *συστήματος* βιβλιοθήκη προστίθενται οι συνεργασίες που αναπτύσσονται ακριβώς για την εδραίωση και διεύρυνση των προσβάσεων και των υπηρεσιών. Συνεργασίες είτε διοικητικά προσδιορισμένες π.χ. ΑΕΙ, Νοσοκομεία, δημόσιες βιβλιοθήκες κ.λπ., είτε γεωγραφικά προσδιορισμένες, τοπικές, περιφερειακές, ομόλογες βιβλιοθήκες είτε σε εθνικό επίπεδο είτε στο διεθνή ορίζοντα.

Τα συστατικά του *συστήματος* βιβλιοθήκη ολοκληρώνονται με τους προϋπολογισμούς των βιβλιοθηκών, οι οποίοι αποτελούν την αναγκαία συνθήκη υλοποίησης της *αποστολής* τους (δεϊ δὲ... και χρημάτων).

Εξετάζοντας τη σύνθεση του ΔΙ.Ο.ΒΙ. διαπιστώνουμε ότι η αποστολή των επιμέρους Βιβλιοθηκών-μελών του ΔΙ.Ο.ΒΙ. συνίσταται στην κάλυψη πληροφοριακών, μαθησιακών αναγκών του συνόλου των καθ' ἑκάστη βιβλιοθήκη

«δικών της» (υπαρκτών) χρηστών. Υπάρχει όμως αρκετός χώρος για κάτι ακόμη περισσότερο: η κάλυψη πληροφοριακών μαθησιακών αναγκών πολλών εκ των μη (εισέτι) χρηστών, των δυνητικών δηλαδή χρηστών, εκείνων οι οποίοι στον παρόντα χρόνο δεν αξιοποιούν τις υπάρχουσες δυνατότητες που προσφέρονται από τις εκάστοτε βιβλιοθήκες. Αυτό το δυνητικό κοινό χρηστών αποτελεί τον πρώτο κοινό τόπο της συνεργασίας του ΔΙ.Ο.ΒΙ. Αναδύεται επομένως, ταυτόχρονα, και μια πρώτη ανάγκη διερεύνησης των διαφορετικών ομάδων δυνητικών χρηστών των Οικονομικών Βιβλιοθηκών, αυτών δηλαδή που δεν αξιοποιούν την εκάστοτε βιβλιοθήκη, αν και αυτή θα μπορούσε να καλύπτει δυνητικά τις ανάγκες τους.

Ο δεύτερος κοινός τόπος των μελών του ΔΙ.Ο.ΒΙ. είναι η διαφορετικότητα των συλλογών/προσβάσεων των επιμέρους βιβλιοθηκών μελών. Η διαφορετική αποστολή κάθε μέλους διαφοροποιεί και τις συλλογές που αναπτύσσονται. Οι συλλογές «ειδικεύονται» στις συγκεκριμένες ανάγκες του πυρήνα των χρηστών. Επομένως, οι διαφορετικές ειδικεύσεις των συλλογών λόγω ακριβώς της συμπληρωματικότητας, διευρύνουν τελικά τη συνολική συλλογή, την επεκτείνουν θεματικά και την εντείνουν σε βάθος, κάτι που δεν παρατηρείται, τουλάχιστον στον ίδιο βαθμό, στις ομαδοποιήσεις ομοιοεξαρτώμενων βιβλιοθηκών (π.χ. αμιγώς Πανεπιστημιακών). Ακριβώς στη συμπληρωματικότητα συλλογών και (δυνητικών) χρηστών έγκειται η δύναμη του δικτύου.

Ποιες θα μπορούσαν να είναι οι δράσεις του ΔΙ.Ο.ΒΙ. στα επόμενα άμεσα βήματα κατά προτεραιότητα; Η αξιοποίηση (έστω και με καθυστέρηση) υφιστάμενων υποδομών και η δημιουργία νέων υποδομών και μηχανισμών. Συγκεκριμένα:

1. Συλλογικός Κατάλογος Βιβλιοθηκών. Η ένταξη στο Συλλογικό Κατάλογο (Ακαδημαϊκών) Βιβλιοθηκών των μη εισέτι ενταγμένων βιβλιοθηκών του ΔΙ.Ο.ΒΙ., η ενημέρωση του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών (ΕΚΤ) και η ένταξή τους στα αντίστοιχα Δίκτυα διδασμοσύμης.
2. «Ask a librarian – Networked». Δημιουργία υπηρεσιών «ρωτήστε ένα βιβλιοθηκονόμο» σε κάθε βιβλιοθήκη του ΔΙ.Ο.ΒΙ. και στη συνέχεια

τεχνική και θεσμική διασύνδεση των επιμέρους υπηρεσιών για «μονοθυρική» πρόσβαση των ενδιαφερόμενων χρηστών. Στόχος η διεύρυνση της θεματικής κάλυψης, η ένταση της χρήσης (κοινή προώθηση της ενοποιημένης υπηρεσίας) η αξιοποίηση του βάθους και της συμπληρωματικότητας του «ενοποιημένου τεχνογνωσιακού κεφαλαίου».

3. Δημιουργία Ενιαίας Διαδικτυακής Θύρας του ΔΙ.Ο.ΒΙ. με παρουσίαση και περιγραφή των προσφερόμενων υπηρεσιών προς τους χρήστες.
4. Data stewardship – Digital curation. Η ιδιαιτερότητα των βιβλιοθηκών του ΔΙ.Ο.ΒΙ. έγκειται στη συνεχή παραγωγή ή ανάγκη επεξεργασίας μεγάλων όγκων οικονομικών δεδομένων σε τακτική βάση, επί σειρά ετών. Η υιοθέτηση κοινών προτύπων είναι απαραίτητη για τη δυνατότητα σύγκρισης και επαναξιοποίησης από τρίτους αυτών των δεδομένων και στη συνέχεια η Δημιουργία Αποθετηρίων (οικονομικών) δεδομένων για μονοθυρική πρόσβαση των χρηστών. Τεχνική συνδρομή σε μια τέτοια προσπάθεια μπορεί να αναζητηθεί από το πανευρωπαϊκό πρόγραμμα «Open Airplus 2020», όπου συμμετέχουν περισσότεροι από 40 ευρωπαϊκοί οργανισμοί με συντονισμό από το Τμήμα Πληροφορικής του ΕΚΠΑ. Κεντρικό ρόλο στην εξασφάλιση της διατήρησης και διευκόλυνση της πρόσβασης έχει επίσης και η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος με τη μελλοντική συμβολή της στην *εσαι διατήρηση, αναβάθμιση και εξασφάλιση προσβασιμότητας στη διαχείριση δεδομένων*, αρχίζοντας από την επιμέλεια δεδομένων (Data stewardship) και την ψηφιακή επιμέλεια (data curation).
5. Διεξαγωγή κοινής Έρευνας για την προσέλκυση δυνητικών χρηστών, των μη εισέτι χρηστών. Εντοπισμός, ταυτοποίηση αναγκών και σχεδιασμός προσδοκώμενων υπηρεσιών.
6. Σχεδιασμός κοινών προγραμμάτων παροχής Πληροφοριακής Παιδείας προς τους χρήστες των υπηρεσιών του ΔΙ.Ο.ΒΙ.
7. Ανάπτυξη ενιαίας αντίληψης και εξασφάλιση σταθερής νομικής υποστήριξης σε θέματα πνευματικών δικαιωμάτων και ροής της (οι-

κονομικής) πληροφορίας.

Από όλα τα προηγούμενα προτεραιότητα από το ΔΙ.Ο.ΒΙ. θα έπρεπε να δοθεί στην προετοιμασία-δημιουργία υποδομών για τη συγκέντρωση, διάθεση, διατήρηση οικονομικών δεδομένων. Εκεί εντοπίζεται η περιοχή όπου το ΔΙ.Ο.ΒΙ. μπορεί να προσφέρει τη μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία, όχι μόνο στο χώρο της οικονομικής πληροφόρησης αλλά στην ελληνική κοινωνία ευρύτερα. Μια κοινωνία που δεν έχει δείξει τον απαιτούμενο σεβασμό στα οικονομικά δεδομένα στη λήψη αποφάσεων που καθορίζουν όχι μόνο τις ζωές μας αλλά και την ποιότητα ζωής των επόμενων γενεών.